

Java tečaj

7. dio

Višedretvenost

Višedretvenost

- ♦ Današnje predavanje:
podrazumijevamo odslušani
OS + OOPJ (ili knjiga, poglavlje 19)

Pokretanje novih dretvi: primjer

- ◆ Napisati program koji će pokrenuti novu dretvu koja će uvećati brojač za zadani broj puta.
Glavna dretva treba sačekati da dretva "radnik" završi, i potom ispisati rezultat uvećavanja.

pokretanjeDretve.java

Pokretanje novih dretvi

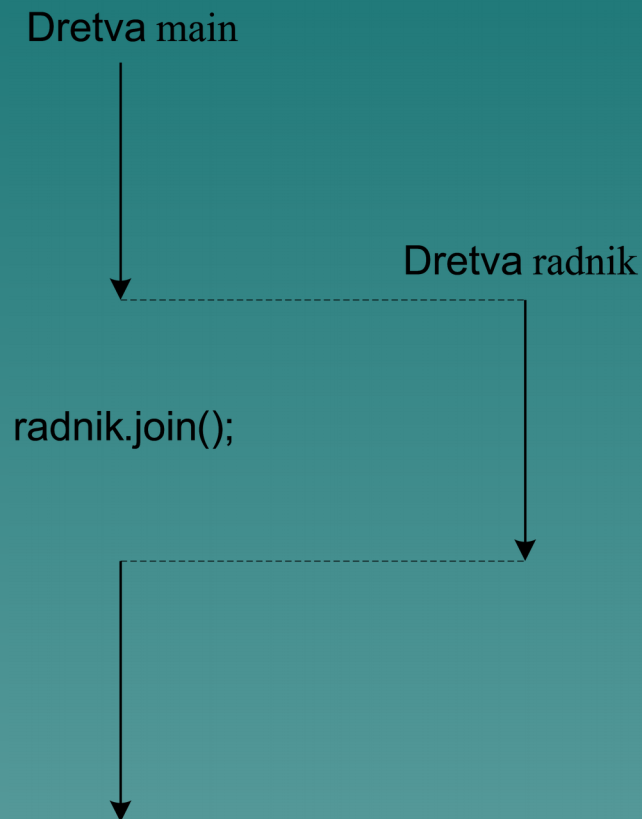
```
public class PokretanjeDretve {  
  
    private static int brojac = 0;  
  
    public static void main(String[] args)  
        throws InterruptedException {  
        ...  
    }  
  
    public static class PosaoDretve  
        implements Runnable {  
        ...  
    }  
}
```

Pokretanje novih dretvi

```
public class PokretanjeDretve {  
  
    public static void main(String[] args) throws  
        InterruptedException {  
        System.out.println("Brojac: "+brojac+".");  
  
        PosaoDretve posao =  
            new PosaoDretve(500);  
        Thread thread = new Thread(posao, "radnik");  
        thread.start();  
        thread.join();  
  
        System.out.println("Brojac: "+brojac+".");  
    }  
}
```

Pokretanje novih dretvi: primjer

- ◆ Thread.join() – čekanje na dretvu

Pokretanje novih dretvi

```
public static class PosaoDretve implements Runnable {  
    private int brojUvecavanja;  
  
    public PosaoDretve(int brojUvecavanja) {  
        this.brojUvecavanja = brojUvecavanja;  
    }  
  
    public void run() {  
        obaviPosao();  
    }  
  
    private void obaviPosao() {  
        for(int i=0; i<brojUvecavanja; i++) {  
            brojac++;  
        }  
    }  
}
```

Pokretanje novih dretvi: primjer

- ◆ Rezultat?
- ◆ Potencijalni problem:
 - Dretva `main` može sadržaj varijable brojac zapamtiti u *cache*-u i prilikom ispisa ne pogledati u memoriju koje je stvarno stanje (što je promijenila druga dretva)
 - Pokušati s ključnom riječi `volatile`

Pokretanje novih dretvi

```
public class PokretanjeDretve {  
  
    private static volatile int brojac = 0;  
  
    public static void main(String[] args)  
        throws InterruptedException {  
        ...  
    }  
  
    public static class PosaoDretve  
        implements Runnable {  
        ...  
    }  
}
```

Volatile

◆ Ključna riječ **volatile**

- naređuje dretvi (zapravo kompajleru koji generira kod) da vrijednost varijable ne smije držati u lokalnoj memoriji (npr. u registru) jer neka druga dretva može promijeniti tu vrijednost
- pri svakom pristupu efektivno se radi sinkronizacija svih lokalnih kopija sa sadržajem glavne memorije

Volatile

◆ Kada koristiti `volatile`?

- Tipično kao `boolean` zastavicu kojom jedna dretva javlja drugoj da ova treba prestati s radom
- Zašto je bez `volatile` ovo opasno:

```
boolean stopMe = false;
public void doStuff() {
    while(!stopMe) {
        ...
    }
}
public void requestStop() { stopMe = true; }
```

Pokretanje novih dretvi: primjer

- ◆ Napisati program koji će pokrenuti 5 novih dretvi koje će uvećati brojač za zadani broj puta.

Glavna dretva treba sačekati da sve dretve "radnici" završe, i potom ispisati rezultat uvećavanja.

ParalelnoUvecavanje.java

Pokretanje novih dretvi

```
public class ParalelnoUvecavanje {  
  
    private static volatile long brojac = 0;  
    private static int ZELJENI_BROJ_DRETVI = 5;  
  
    public static void main(String[] args)  
        throws InterruptedException {  
        ...  
    }  
  
    public static class PosaoDretve  
        implements Runnable {  
        ...  
    }  
}
```

Pokretanje novih dretvi

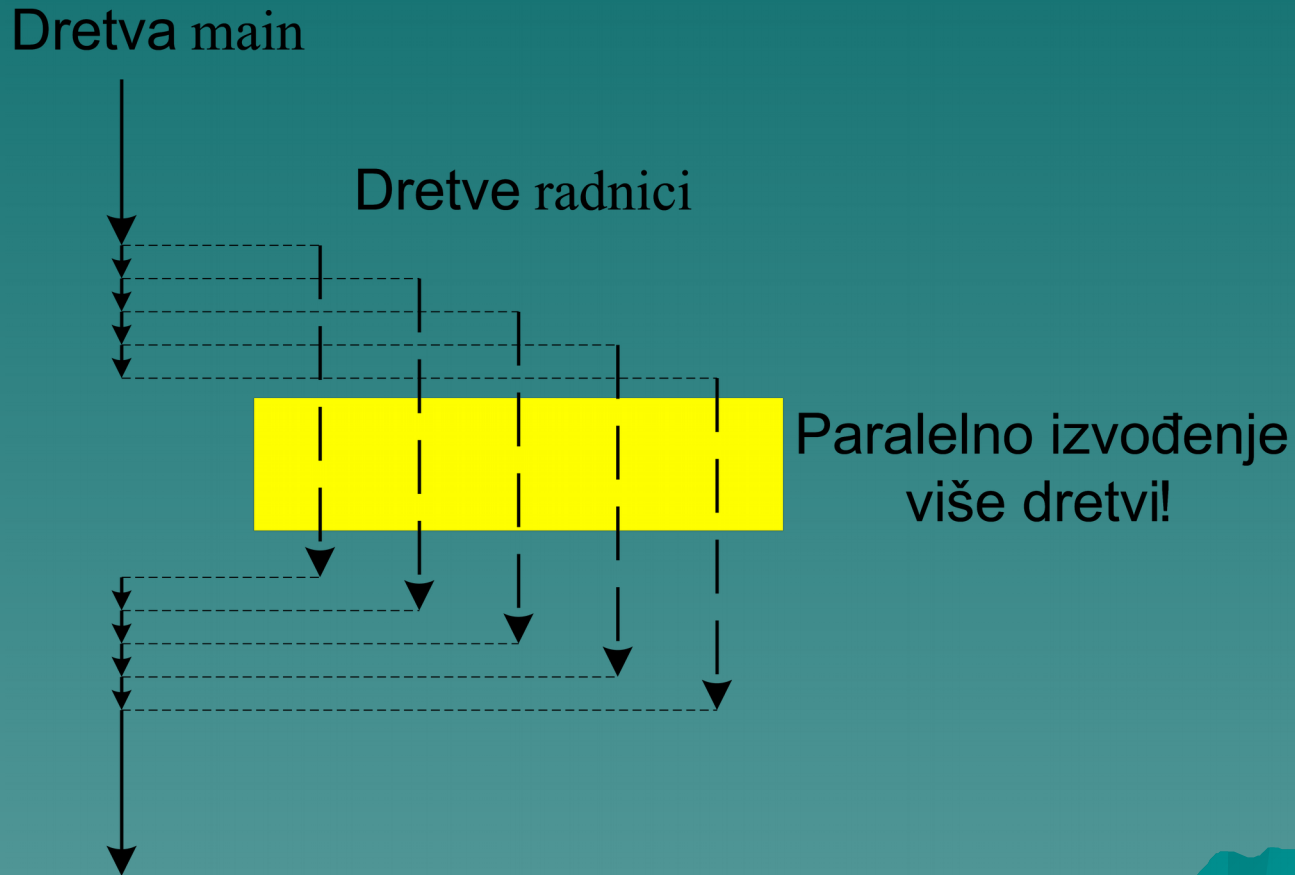
```
public static void main(String[] args)
    throws InterruptedException {
    PosaoDretve posao = new PosaoDretve(1000000);

    Thread[] dretve = new Thread[ZELJENI_BROJ_DRETVI];

    for(int i=0; i<dretve.length; i++) {
        dretve[i] = new Thread(posao);
        dretve[i].start();
    }

    for(int i=0; i<dretve.length; i++) {
        dretve[i].join();
    }
    System.out.println("Brojac: "+brojac+".");
}
```

Pokretanje novih dretvi: primjer

Pokretanje novih dretvi: primjer

- ◆ Je li rezultat izvođenja u skladu s očekivanjima?
- ◆ Objasnite!

Volatile

- ♦ **Važno:** `brojac = brojac+1;` nije atomarna naredba, niti je to `brojac++;` konceptualno:

```
int tmp; // npr. registar procesora
```

```
tmp = brojac;
```

```
tmp = tmp + 1;
```

```
Brojac = tmp;
```

Volatile & CAS

- ◆ Posljedica: `read-update-modify` nije višedretveno siguran
- ◆ Za jednostavne slučajeve možemo se osloniti na strojnu implementaciju naredbe CAS (`compare&set`) i dakako `volatile` modifikator
- ◆ CAS (`expected, new`) sadržaj varijable mijenja atomarno u novi samo ako je stari jednak očekivanoj vrijednosti

Volatile & CAS

```
volatile int brojac = 0;
void incrementBrojac() {
    while(true) {
        int staro = brojac;
        int novo = staro + 1;
        if(CAS(&brojac,staro,novo))
            return;
    }
}
```

Volatile & CAS

- ◆ Treba podršku u sklopovlju, no to danas imamo
- ◆ Implementacija je dakako JVM-specifična i ovisi o platformi na kojoj se izvodi
- ◆ Apstrakcija oko toga (raspoloživa programerima) su atomički omotači oko `volatile` varijabli, paket `java.util.concurrent.atomic`

Volatile & CAS

◆ Raspoloživo:

`AtomicBoolean`

`AtomicInteger` & `AtomicIntegerArray`

`AtomicLong` & `AtomicLongArray`

`AtomicReference` & `AtomicReferenceArray`

i još ponešto...

Pokretanje novih dretvi: primjer

- ◆ Riješiti primjer paralelnog uvećavanja brojača uporabom razreda `AtomicLong`

Možemo se osloniti na `get: long + compareAndSet: boolean`; možemo koristiti gotovu metodu `incrementAndGet` koja to radi za nas.

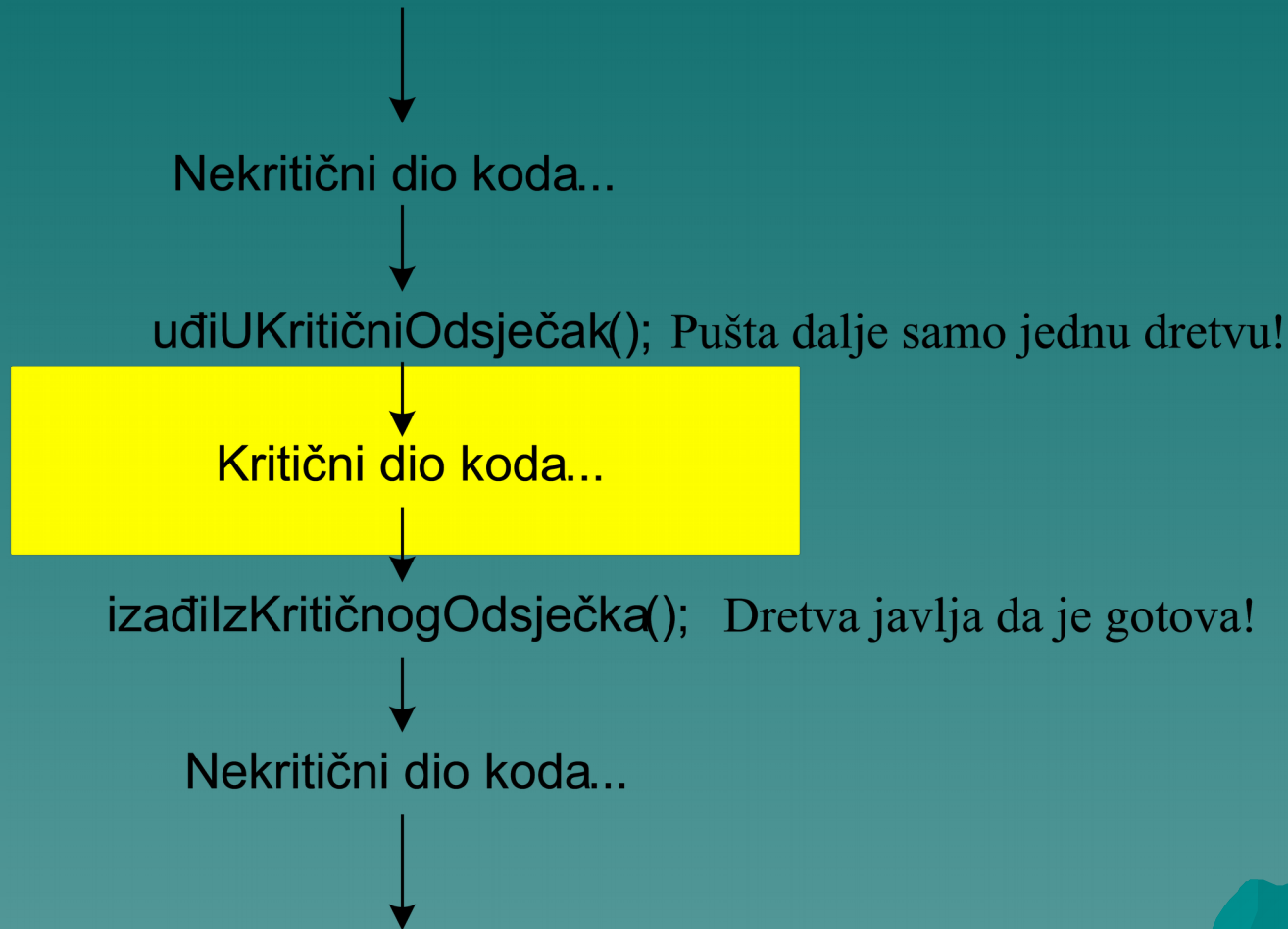
Sinkronizacija: kritični odsječak

- ◆ U složenijim situacijama nužno je odgovarajućim sinkronizacijskim mehanizmima osigurati kritične odsječke u kojima se atomarno može mijenjati više podataka!
- ◆ *Kritičan odsječak:*
dio koda koji u jednom trenutku smije izvoditi samo jedna dretva

Sinkronizacija: kritični odsječak

- ◆ U kodu se kritični odsječak ograđuje s dvije metode:
 - *uđiUKritičniOdsječak();*
 - *izađiIzKritičnogOdsječka();*

Sinkronizacija: kritični odsječak

Sinkronizacija: kritični odsječak

```
public static class PosaoDretve implements Runnable {  
    private int brojUvecavanja;  
  
    public PosaoDretve(int brojUvecavanja) {  
        this.brojUvecavanja = brojUvecavanja;  
    }  
  
    public void run() {  
        obaviPosao();  
    }  
  
    private void obaviPosao() {  
        for(int i=0; i<brojUvecavanja; i++) {  
            brojac = brojac + 1;  
        }  
    }  
}
```

Kritični odsječak!

Sinkronizacija: kritični odsječak

- ◆ U Javi bilo koji objekt može služiti za ostvarivanje kritičnog odsječka
- ◆ Važno je samo da sve dretve pri ulasku u kritični odsječak za dopuštenje pitaju ISTI objekt!
- ◆ Za najavu kritičnog odsječka Java ima blok

```
synchronized (objektKontroler)
{...}
```

Sinkronizacija: kritični odsječak

- ◆ `synchronized (objektKontroler)`
`{...}`
- ◆ `objektKontroler` u operacijskim sustavima poznat je pod nazivom `mutex` (ili `lock`)
- ◆ `PosaoDretve` moramo modificirati tako da uvećavanje stavimo u kritični odsječak, a `mutex` predamo konstruktoru

Sinkronizacija: kritični odsječak

```
public static void main(String[] args)
    throws InterruptedException {
    Object mutex = new Object();

    PosaoDretve posao = new PosaoDretve(1000000, mutex);

    Thread[] dretve = new Thread[ZELJENI_BROJ_DRETVI];
    for(int i=0; i<dretve.length; i++) {
        dretve[i] = new Thread(posao);
        dretve[i].start();
    }
    for(int i=0; i<dretve.length; i++) {
        dretve[i].join();
    }
    System.out.println("Brojac: "+brojac+".");
}
```

Sinkronizacija: kritični odsječak

```
public static class PosaoDretve implements Runnable {
    private int brojUvecavanja;
    private Object mutex;

    public PosaoDretve(int brojUvecavanja, Object mutex) {
        this.brojUvecavanja = brojUvecavanja;
        this.mutex = mutex;
    }

    public void run() {
        obaviPosao();
    }

    private void obaviPosao() {
        for(int i = 0; i < brojUvecavanja; i++) {
            synchronized(mutex) {
                brojac = brojac + 1;
            }
        }
    }
}
```

Kritični odsječak!

Sinkronizacija: kritični odsječak

- ◆ Prilikom uporabe bloka `synchronized` metodu *uđiUKritičniOdsječak()*; predstavlja sam ulazak u blok, a metodu *izađiIzKritičnogOdsječka()*; izlazak iz bloka

Sinkronizacija: kritični odsječak

- ◆ Drugi način osiguravanja kritičnih odsječaka jest proglašavanje čitavih metoda sinkroniziranim

```
private synchronized void metoda() {}
```
- ◆ Sinkronizacija se tada obavlja nad samim objektom (`this`) nad kojim je ta metoda pozvana!
- ◆ Različiti objekti mogu se u tom slučaju koristiti nezavisno

Sinkronizacija: kritični odsječak

- ◆ Ako je metoda statička, sinkronizaciju radi objekt koji opisuje razred trenutnog objekta (`this.getClass()`)

```
private static synchronized void metoda()  
{ }
```

Kako sinkronizaciju sada radi objekt koji predstavlja opisnik samog razreda, posljedica je da se svi primjerci tog razreda natječu za pravo pristupa (jer statička metoda pripada razredu a ne primjerku).

Primjer paralelizacije

- ◆ Ubrzanje "drobljenja" brojeva
- ◆ Generator Mandelbrotovog fraktala

```
package hr.fer.zemris.java.tecaj_06.fractals;
```

```
public interface IFractalProducer {  
    public void produce(  
        double reMin, double reMax, double imMin, double imMax,  
        int width, int height, long requestNo,  
        IFractalResultObserver observer  
    );  
}
```

Primjer paralelizacije

- ◆ Ubrzanje "drobljenja" brojeva
- ◆ Generator Mandelbrotovog fraktala

```
package hr.fer.zemris.java.tecaj_06.fractals;
```

```
public interface IFractalResultObserver {  
    public void acceptResult(  
        short[] data, short limit, long requestVersion  
    );  
}
```

```
FractalViewer.show(IFractalProducer prod);
```

A stylized, dark teal silhouette of a mountain range is positioned in the bottom right corner of the slide, partially overlapping the code block.

Primjer paralelizacije

1. Implementirati `IFractalGenerator` koji slijedno odradi čitav posao
2. Implementirati računanje različitih područja slike kroz različite dretve; stvoriti

`Runtime.getRuntime().availableProcessors()`

dretvi i toliko poslova

Primjer paralelizacije

3. Kao (2) samo napraviti više manjih poslova jer poslovi različito traju; poslove ugurati u:
`BlockingQueue<X>` (koristiti `LinkedBlockingQueue`,
`.put/.add, .take`)
4. Osloniti se na `concurrent` paket; poslove modelirati s `Callable`, koristiti `Executors` razred i pool dretvi.

Napomene

- ◆ Kod pristupa 3 moramo osmisliti način na koji dretvama-radnicima reći kada da završe izvođenje kako bi ih glavna dretva dočekala
 - Koristi se tehnika poznata kao *Thread-poisoning*: nakon svih poslova ubaci se još toliko "posebnih" poslova koliko ima dretvi; svaki radnik kada dobije takav posao odmah prekida s radom

Napomene

- ◆ Kod pristupa 4 posao moramo izvesti iz razreda `ForkJoinTask`
 - Još jednostavnije je posao izvesti iz podrazreda `RecursiveAction` koji u metodi `compute()` posao računa direktno ako je dovoljno mali ili ga rekurzivno dijeli u podposlove koje dalje paralelizira metodom `invokeAll(...)`
 - Sve započinje predajom velikog posla bazenu metodom `invoke(posao)`.

(Dodatne teme)

- pogledati u knjizi

◆ Dodatak 1: podsjetnik na dretve

Višedretvenost

- ◆ Svaki pokrenuti “program” za operacijski sustav predstavlja jedan **proces**
- ◆ proces ima svoj memorijski prostor, zauzete resurse (npr. datoteke), te niz **dretvi**
- ◆ **Dretva** – virtualni procesor koji izvršava niz instrukcija

Višedretvenost

- ◆ Operacijski sustav svakom **procesu** prilikom pokretanja stvara jednu dretvu – dretvu koja započinje izvođenje metode “main”
- ◆ U Javi za rad s dretvama postoji razred **Thread**
- ◆ Dretve se logički grupiraju u hijerarhijske skupove dretvi: **ThreadGroup**

Višedretvenost

- ◆ Razred **Thread** ima niz statičkih metoda
 - `Thread.currentThread();`
vraća objekt koji predstavlja dretvu koja izvršava taj poziv
 - `void sleep(long interval);`
trenutnu dretvu šalje na spavanje u trajanju *interval*

Višedretvenost

♦ Razred **Thread** ima niz ne-statičkih metoda

- `ThreadGroup getThreadGroup();`
vraća grupu kojoj dretva pripada
- `String getName();`
vraća ime dretve
- `int getPriority();`
vraća prioritet dretve

Višedretvenost

- ◆ Razred **Thread** ima niz ne-statičkih metoda
 - `boolean isAlive();`
vraća indikaciju je li dretva "živa"
 - `boolean isDaemon();`
vraća indikaciju je li dretva demon
 - `void join();`
trenutna dretva čeka da ta dretva umre
(nikada ne zove dretva nad sobom)

Višedretvenost

- ◆ Razred **Thread** ima niz ne-statičnih metoda
 - `void start();`
pokreće izvršavanje dretve
 - ~~- `void stop();` / `void suspend();`
trajno/privremeno zaustavljanje dretve
(ne koristiti! Ozbiljno!)~~
 - `void yield();`
pušta neku drugu dretvu da se izvršava

Pokretanje novih dretvi

- ◆ Pokretanje novih dretvi – tipično kroz native funkcije operacijskog sustava
- ◆ Kako je Java platformski neovisna, sve oko dretvi je apstrahirano, a konkretne “implementacije” nudi JVM
- ◆ Java nudi dva načina pokretanja dretvi
 - *Nasljeđivanjem razreda Thread (rijede)*
 - *Predavanjem “izvršivog” objekta Thread-u*

Pokretanje novih dretvi

- ◆ Pristup 1: OO "Okvirna metoda"

Napisati novi razred koji nasljeđuje razred Thread, i definira metodu

```
void run();
```

- ◆ *Dretva1.java, PokretacDretve1.java*

Ne preferiramo ovaj pristup jer usko povezuje dretvu i posao koji treba izvesti. Bolje je posao modelirati zasebno, pa odluku o tome tko će ga, kada i kako izvesti možemo donijeti naknadno.

Pokretanje novih dretvi

```
public class Dretva1 extends Thread {  
    @Override  
    public void run() {  
        System.out.println("Hello from new thread!");  
    }  
}
```

```
public class PokretacDretve1 {  
    public static void main(String[] args) {  
        Dretva1 dretva = new Dretva1();  
        dretva.start();  
    }  
}
```

Pokretanje novih dretvi

- ◆ Pristup 2: OO "Strategija"

Napisati novi razred koji implementira sučelje `Runnable` (i time definira metodu:)

```
void run();
```

- ◆ *Dretva2.java, PokretacDretve2.java*

Pokretanje novih dretvi

```
public class Dretva2 implements Runnable {  
    public void run() {  
        System.out.println("Hello from new thread!");  
    }  
}
```

```
public class PokretacDretve2 {  
    public static void main(String[] args) {  
        Thread dretva = new Thread(new Dretva2());  
        dretva.start();  
    }  
}
```

Pokretanje novih dretvi

- ◆ Napomena:

Nikako prilikom stvaranja ne zvati metodu `run()` dretve!

- ◆ Zašto?

- ◆ Dodatak 2: višedretvenost i java collection framework, uporaba, potpuni zastoj

Sinkronizacija: kolekcije

- ◆ Osnovne izvedbe kolekcija iz Java Collection Framework-a su višedretveno nesigurne: moraju se koristiti jednodretveno
- ◆ Za svako sučelje (`Set`, `List`, `Map`) razred `Collections` nudi metodu koja objekt tog sučelja omata u sinkronizirajući *proxy* (**Oblikovni obrazac *Proxy***)

Sinkronizacija: kolekcije

◆ Metode su:

- `List synchronizedList(List list);`
- `Set synchronizedSet(Set set);`
- `Map synchronizedMap(List map);`

◆ Sinkronizirajući proxy je objekt koji čuva referencu na osnovni objekt i istog je sučelja; sve su mu metode jedan kritični odsječak i u njemu posao delegira sadržanom objektu

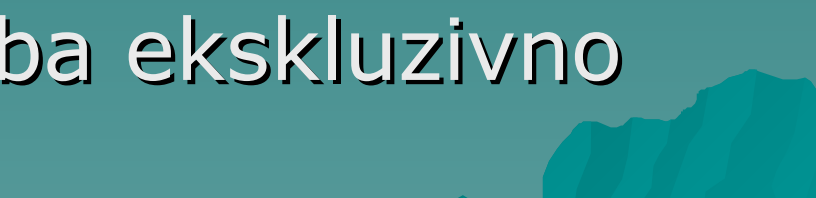
Sinkronizacija: kolekcije

- ◆ Performanse koje se time dobiju nisu bajne, ali je pristup primjenjiv na proizvoljnu implementaciju kolekcije
- ◆ Performantnije implementacije pojedinih kolekcija koje su višedretveno sigurne nalaze se u paketu `java.util.concurrent` (npr. `ConcurrentHashMap`, `CopyOnWriteArrayList`, `ConcurrentLinkedQueue`, ...)

Gdje je potrebna sinkronizacija?

- ◆ Tamo gdje više od jedne dretve istovremeno čita i barem jedna dretva nešto mijenja
- ◆ Čitav `Collection Framework` je po tom pitanju nesiguran!
- ◆ `Swing` korisničko sučelje je također nesigurno

Gdje je potrebna sinkronizacija?

- ◆ Uočimo da nije uvijek nužno garantirati ekskluzivan pristup (samo jedna dretva u jednom trenutku)
 - ◆ Primjerice, podatke neke liste istovremeno može pretraživati čitav niz dretvi u svrhu čitanja
 - ◆ Ali kada jedna dretva želi nešto izmijeniti, tada treba ekskluzivno pravo nad listom
-

Gdje je potrebna sinkronizacija?

- ◆ Kako bi se olakšao rad s dretvama, u Javi postoji niz gotovih rješenja
- ◆ `java.util.Collections` nudi za sve kolekcije metodu `synchronizedXYZ` koja prima kolekciju a vraća sinkroniziranu verziju iste (`wrapper` objekt)

Gdje je potrebna sinkronizacija?

- ◆ Na raspolaganju je razred `java.util.concurrent` (od Jave 5.0)
 - *Implementacije paralelnih kolekcija*
 - *Implementacije sinkronizacijskih mehanizama poput Lock-ova, ReadWriteLock-ova, Semaphore-a, Barrier-a i sl.*
 - *Implementacije ThreadPool-ova*
 - *Implementacije blokirajućih redova (princip proizvođači/potrošači)*

Tipična uporaba višedretvenosti

- ◆ I/O operacije (diskovi)
 - ◆ Mrežne aplikacije (socket-i)
 - ◆ Dugotrajne operacije
 - ◆ Paralelizacija posla na višeprosesorskim sustavima (ubrzanje!)
 - ◆ Pozadinski poslovi (logiranje, provjere, ...)
-
- A stylized, layered mountain range graphic in shades of teal and blue, located in the bottom right corner of the slide.

Tipična uporaba višedretvenosti

- ♦ Mi ćemo se s višedretvenosti upoznati kod:
 - Izrade korisničkog sučelja u Swingu
 - Izrade poslužitelja i klijenta koji komuniciraju na prijenosnom sloju (TCP, UDP protokoli)
 - Obrade HTTP zahtjeva pomoću Java Servlet tehnologije
 - ...

Deadlock

- ♦ Na kraju, treba još spomeniti jedan od čestih problema koji nastaju u višedretvenim aplikacijama: potpuni zastoj (odnosno **deadlock**)

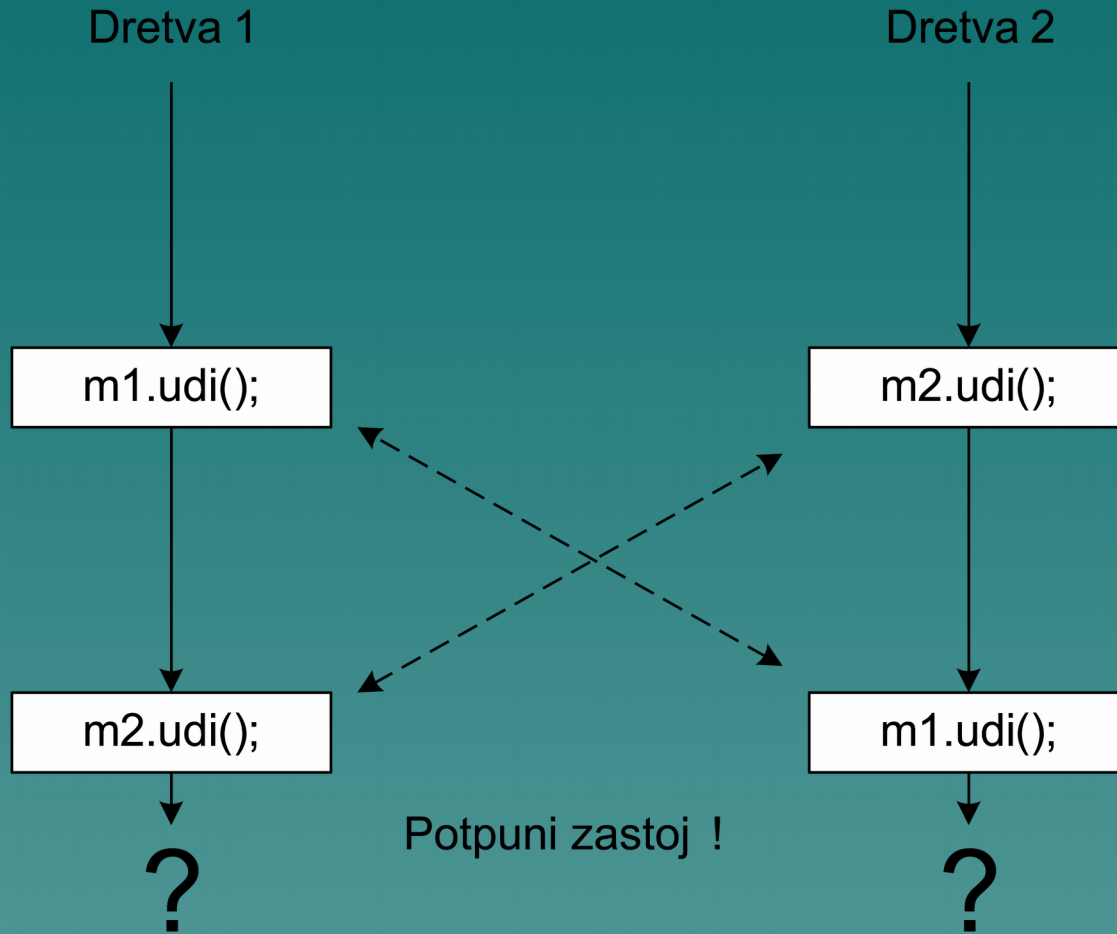
Sinkronizacija: primjer Mutex

```
public class Primjer {  
    private Mutex m1;  
    private Mutex m2;  
    public obrada1() {  
        m1.udi();  
        m2.udi();  
        // posao ...  
        m1.izadi();  
        m2.izadi();  
    }  
    public obrada2() {  
        m2.udi();  
        m1.udi();  
        // posao ...  
        m2.izadi();  
        m1.izadi();  
    }  
}
```


Deadlock

- ◆ Dretva 1 zove metodu `obradi1()`, dretva 2 metodu `obradi2()`
- ◆ Naime, obje dretve moraju zaključati oba `mutex`-a prije no što mogu nastaviti s poslom
- ◆ Gdje je problem?

Deadlock

Deadlock

- ◆ U ovom slučaju, rješenje je vrlo jednostavno – `mutexi` se uvijek moraju zaključavati istim redoslijedom!

◆ Dodatak 3: izrada monitora

Sinkronizacija: monitori

- ◆ Često je potrebno ostvariti složenije sinkronizacijske mehanizme, poput kritičnih odsječaka koji se protežu kroz više metoda, binarne ili opće semafore, barijere i sl.
- ◆ U operacijskim sustavima uči se da je to moguće ostvariti uporabom **monitora**

Sinkronizacija: monitori

- ◆ Monitor je sinkronizacijski mehanizam koji je izgrađen uporabom mutex-a za izgradnju kritičnog odsječka, te uvjetnih varijabli za suspenziju izvršenja dretvi
- ◆ Za izradu monitora Java nudi podršku kroz sam razred `Object` (dakle, primjenjivo na svaki objekt)

Sinkronizacija: monitori

◆ Korisne metode razreda `Object`

- `public void wait();` (i varijante)
dretvu koja je ovo pozvala suspendira i stavlja u red čekanja; ta se dretva više ne izvodi
- `public void notify();`
budi jednu (neku) dretvu koja čeka u redu čekanja
- `public void notifyAll();`
budi sve dretve

Sinkronizacija: monitori

- ◆ Metode `wait()`, `notify()` i `notifyAll()` obavezno se moraju pozvati nad objektom koji je dretva prethodno zaključala uporabom ključne riječi `synchronized`.
- ◆ Kada se neka dretva probudi, ona prvo ponovno zaključa objekt, pa tek kada to uspije, nastavi s izvođenjem prve linije iza `wait()` gdje je stala

Sinkronizacija: monitori

- ◆ Metoda `wait()` u slučaju prijevremenog buđenja izaziva iznimku `InterruptedException`

Sinkronizacija: primjer

- ◆ Izgradimo razred `Mutex` koji će imati dvije metode: `udi()` i `izadi()`, a služiti će za izgradnju kritičnog odsječka.

Mutex.java

Sinkronizacija: primjer Mutex

```
public class Mutex {  
  
    private boolean netkoJeUnutra = false;  
  
    public void udi() throws InterruptedException {  
        synchronized(this) {  
            while(netkoJeUnutra) { this.wait(); }  
            netkoJeUnutra = true;  
        }  
    }  
  
    public void izadi() {  
        synchronized(this) {  
            netkoJeUnutra = false;  
            this.notify();  
        }  
    }  
}
```

Sinkronizacija: primjer Mutex

```
public class Uporaba {  
  
    private Mutex mutex;  
  
    public Uporaba(Mutex mutex) {  
        this.mutex = mutex;  
    }  
  
    public void akcija() throws InterruptedException {  
        mutex.udi();  
        // ovdje ide kritični odsjecak...  
        mutex.izadi();  
    }  
}
```